

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT YONKERS, NEW YORK AND OTHER MAILING ADDRESSES

Ч.18 ЮНКЕРС Н.Й. 28ГО АВГУСТА 1998, YONKERS, N.Y., AUGUST 28, 1998, VOL. LXXI, NO.18

ВІЙСЬКОВО - МОРСКА ФЛЬОТА С Ш А.

Військово - морська флота США та ей керівництво вирішили свій найновіший та найбільш грізний підводний човен назвати ЮСС "Джиммі Картер", довжиною 353 стіп буде тиж відомий під назвов ССН 23.

Тепер тот човен ест в стадії будови одділом електричних човнів знаної фірми Дженерал Дайнемікс. Запляновано, же названий підводний човен прилучитя до американской військово - морской флоти в 2 001 року.

ПОВІНЬ НА ЛЬВІВЩИНІ.

Як повідомив обласний штаб цивільной оборони, же через затяжни дощи, у 14 населених пунктах Мостиского, Яворівського і Старосамбірського районів Львівщини підтоплено багато будівель, тиж нанесено шкоди сільским господарствам.

Так коло Яворова повінь знищила опору високовольтной електричної лінії, тото привело до того же без електричного струму залишилося 15 сіл. В Добромилю припинено водопостачання, затоплено шляхи, перервано автомобільне сполучення меже селами.

ФРАНЦІЯ ОБМЕЖУЄ ЕМІГРАЦІЮ

Парлямент Франції затвердив проект нового закону про еміграцію, поданий міністром внутрішних справ Шевенеманом.

Пару днів перед тим бурхливі сцени відбулися в аеропоті Рууассі - Шарль де Голль, де Асоциация допомоги нелігальним емігрантам намагалася перешкодити репатріяції з країни незаконних новоприбульців. За нелегалів заступилася і Католицка Церква, надали для них притулки у пятох патріальних будинках у парижских передмістях.

З приходом до влади лівих, які багато наобітцяли емігрантам, прохання на дозвіл постійно мешкати у Франції подало 150 000 осіб. Якби уряд шитки тоти прохання вдовольнив, то за місяц претендентів било бише бівше.

Ліво - ліберальні політики вимагають, жеби Франция залишила ся откритов для шитких бажаючих, але соціальних пілг вже не ест досить для самих французких громадян, зато премер-соціаліст Ліонель Жоспен виступив на захист нового закону. Праві критикувуть тоти части закону, згідно з котрима до Франції можуть вільно приїздити родичи легальних емігрантів, а также вчені, музичники, і діячи культури.

ЗАСТРІЛЕНО ГОЛОВУ УМВБ В.ГЕТЬМАНА.

Вечером 22 априля при вході до власного будинку било застрілено на смерть голову Української Міжбанковой Валотной Біржи (УМБР) Вадима Гетьмана.

В Україні за остатни сім років забито пару депутатів. Слідчи органи повязують тоти напади з оргонізованою злочиністю, котра сильно ест поширена в нових умовах, но они нерозкрили ани одного випадку.

Українська миліция звернулася до правоохоронних органів шитких держав, з котрима Україна ме угоди про співпрацю у боротбі з злочиністю, іпросит надати допомогу у пошуках вбивці Вадима Гетьмана.

Тоти угоди ест підписани межи державами СНД.

ШАЙКА ЗЛОДІІВ ПЕРЕД СУДОМ.

Районова прокуратура ЩЕЦІН оскаржила 22 - рочну жительку Щеціна в том, же минулого року доконала крадежи 17 автомашин на замовлення.

Акт оскарження в той справі був скерований до Воеводского суду в Щеціні. Разом з нею перед судом будут відповідати ей два ровесники рівнож жителі Щеціна.

НАЙБІВШЕ РОЗВОДІВ

Варшава - Понад дві третих внесків судових то справи розводови. Від кількох років нотується більше розвязаних супружеств ніж заключених - виходит з даних Головного Уряду Статестичного.

Причином майже половини розводів ест зрада партнера, котрой часто супроводитя надужитям алькоголю. Інши причини брак заінтерисування родином і непорозуміння з партнером і фізичне знущання. Поляки найбільше розводятся послі 5 - 9 років супружества. Найбільше розводів ест в воейовдстві Лодзь, Валбрех і Ельблонг. Найменше в воейовдстві Новий Санч, Цеханов і Тарнов.

НА ПОМІЧ УКРАЇНІ.

Представителі Меженародового Валютного Фонда зарекомендували пожичку для України в висоті 2,2 мільярди долярів. Если сучестия групи експертів, котри виїхали в той спрві до Києва, буде оправдана, то гроши тоти поможут покрити найважливіши довги держави (уже в серпню мусит звернути заходним кредиторам мільярд долярів) і причинитя в тот спосіб до стабілізації барз непевной валюти власной.

Довірие МВФ може притягне также яких західних інвесторів на Україну, борикаюцюся з великими клопотоми господарчими. В дійности ест то одна з біднійших держав европейских, мимо же потенціально Україна зо своїма засобами людскими повина належати до найбогатших. На жаль десятилітя комуністичной системи зовсім неприготовленої до входу в систему співпраці сучасного світа діют.

Василь ХОМИК

НАША ЛЕМКОВИНА

КОРОТКИЙ ЕТНОГРАФІЧНИЙ НАРИС
(БИБЛІОТЕКА ЛЕМКОВИНИ)

Львів — 1968 рік

Продовження з КР № 17.

ЛЕМКОВИНА

Плаче-плаче осін ту до цибулин червених бант церковних віє
в ранці на вскроз, закутує святого Михаїла меч облича,
голодно и холодно святым Русі під пурпуром тонкым оліі,
мышы мыршавы на крилосі полискуют Кириловым наричом.
З голоду свиты погрызли патериці грекокатолицкым зубом,
обірвали яблка на іконному зеленім фоні,
розышлися деси слугы, деси Василь пропал, што вірно пас,
голубил іконам святым жагу вторити рускым співом візантій-
скым дзвоном.

А земля доокола церкви одбуджатся сива,
прибрана на блазна маків кольором,
невеселе тото без лемків дике жниво,
стіл землі рябіє польном, як глумом.
Лич розяснюють ясны церков шоломы,
як бы Олеговы дружинники казковы,
уцілілы од цілковитого розгрому —
горобина ронит короковкы повів.

НИКИФОР

Дійде колись краю днів Никифора іконостас барвистий,
Заховатся колись тото руске сонечко поза холмом кудлатым,
гвойдут в кімнату и, плеча доткнувшись, скажут: спит, як...
а його юж колісницом огнистом до себе ввюз Панкратор.

Покаль ище иде Никифор по криницкій улиці,
бурхають поры року в його старім лахмітю,
костуром од вольности своей одганяючи,
як собаку, по-хыжацкы вышкірений світ тот.
На шумливім світу дереві
підвішено зелену будку - схованку:
там гніздо собі и стелит він,
увінчований золотом короном.
Вытыкат одталь голову, як одуд,
смотрится - криницкий иде дурний народец,
и кладе Никифор преспокійно на картинкы краску,
здобываючи в Бога лемків чимраз більшу ласку.

ЛЕМКІВСКА ЕЛЕГІЯ

Пусто в церкви, лем сонце и місяц
ту хрестом легли на камяну долівку,
шляхом вірних муравлі идут до церкви
и роснут в руках святым правдивы квіты.
В осени дах церкви на вітрах,
залопотавши, шуляком шугнул,
тепер потоки слез жыют святым
як блискавка засвітит.
Ци як сніг іх вкрые
білым горностаюм,
як черемхы квіт
обсыпле.
Спит, як пугач білий лемківський святий
в дуплі ікони золотой,
єдинокий, як и перст його,
в гору зведений.

ПОПРАД

Попраде,
ріко з форелю
в гербі!
Я шмарил в твій нурт
букеток маків
свою молодіст.
А гнес дозріліст

по тобі моя плыне
беремя подину.
Колисий
пльты буде
лем біле
гусяче перс

Теодозий Дуда

ТАМ НА ЛЕМКОВИНІ

Там на Лемковині
Помеже горами
Было там селечко
Зване Полянами.
Чом тото селечко
Полянами звали?
Бо меже лісами
Поля корчували.
Лісы корчували,
Ролю управляли,
А над поточками
Леник пристерали.
Леник пристерали
В вечер до місячка
Молоденькы хлопці
И шварны дівчатка.
А як пристерали,
Красні сой співали,
Аж ся доокола
Горы дозлігали.

Антонь Драбьяк

МОЄ СЕЛО

Під фальом зір
в долині гір
там коло здрою Криниці,
де весело —
лежыт село
в зеленій околиці.
Як білий шаль,
в зелену даль —
черешні при бітій дорозі
де весело,
лежыт село
чудове мое — Поворозник.
Хотіл бы я
спів соловія

и лісу чарівной пути
и світло зір,
и шепіт гір
на рідній землиці почути.
Андрей Сысак

ТАМ НА ЛЕМКОВИНІ

Там на Лемковині
попід самы хмары
юж не першу днину
я пасу отары.
Шлю пісню в долину,
штоб мила почула,
мене сиротину
любить не забыла.
Ой пастесея уці,
в тім зеленім гаю,
а я на пищавці
пісеньку заграю.
Застрянут овечкы
сестричка из уйком —
а мене миленька —
щырым поцілунком.

Михаїл Дзвінка

КРАЮ РІДНИЙ

Лемковина — краю рідний
Николи тя не забуду,
Краю літ моїх дитинных,
Все о тобі співав буду.

Як же маю не співати,
Коли серце так мі каже,
Коли спомин рідной хаты,
Мене з тобом на все вяже.
Думка лыне до тых сторін,
Де в потоках быстры воды,
До тых піль, де хмары ворін,
Місц дитячої свободы.

Лемковина ся на вікы
В моїй памяти зостала:
Зелены горы, быстры рікы
И свитанкова заграва.

Вітер несе запах дворів
И дивну пісню верховины
Чую серцьом ту, над морьом
Голос мамкы Лемковины.

Ваньо Дзядин

ЗИМА В ГОРАХ

Посмот на горы — дивне диво:
Всядиль біло, біло, біло...
Ни стежны, ни горбочка,
Ни зеленого лісочка.
Позагрузли в снізі хаты,
Лем стріхы кострубаты
Курят файкы, яко діды,
Споглядаючи в Бескиды.
Шумит вітер в комині,
Як тот вовк на Яворині,
Замерзат вода в хаті,
Што робити, што діяти?
Але лемко ся не журит:
На цибуху файку курит,
Ма в коморі хліб и до хліба,
Што му тепер зробит біда?

Илько Дикий

ВЕСНЯНА СПІВАНКА

Ой настане весна
Тай зазеленіє,
Юж мое серденько
Ся розвеселіє.
Ой піду я в поле
Під гору орати,
А мила на луку
Уці попасати.
Ой піду я в поле —
Сяду на трактора
Поорю - посію
Шчыру ролю скоро.
Бо наша техніка
Так нас навчає:
Хто вчасно посіє —
Тот вчасно збереає.

Як мы все будеме
За урожаї дбати,

Продовження на ст.3

То буде держава
И каждый богатий.

Стефан Домбровский

ВЕСНА

Пришла весна довгождана,
Засвітило сонце з рана,
Срибным рогом ся умыло
И по небі вирушыло.

Юж пташыны хоры встали
И чарівно заспівали,
Клен над водом ся гойдає,
Югас стадо выганяє.

А за гайом, а за лугом
Вышол лемко з новым плугом,
Шмарил гуньку на колибу
И выорят першу скибу.

Яка красна пора тота,
Коли в поли ест робота,
Коли квітнут сады тихы,
Ніжне сонце шле усміхы.

Павльо Стефановский

ЗА ГОРАМИ ВІТЕР ВІЄ

За горами вітер віє,
а на горі лемко сіє,
сіє овес під борони
на узенькы на загоны.

Сіє овес, выпіває
И дівчыны очекує:
нес же, мила, істи-пити,
бо юж не можу робити.

Затих вітер за горами,
сонце світит над полями,
гын біліе хустинонька —
поспішає дівчынонька.

Михаїл Кобеляк

ЛЕМКІВСКЫ СПРАВЫ

Добрі ся нам водит,
добрі ся нам має,
бо наша держава
о нас тепер дбає.

Бо так заповіли
и так записали:
жебы и руснакы
рівны права мали.

Люде, не думайте:
гуртки закладайте
и свою культуру
далі розвивайте!

Бо наша молодіж,
дуже талантлива,
до співу до танцю
в школы ся рушыла.

Добрі сой газдуйте
и добрі ся майте,
и лемківский нарід
всядиль прославяйте.

Михаїл Дзіндзьо

ВЕСНА В КАРПАТАХ

Ой повіял теплий вітер
Тай понад горами,
Зашуміли буйны воды
Долов потоками.

Ищы вершок на Кичері
З далека біліє,
А над селом на поляні
Пролісок синіє.

Вышол старий газда в поле
— А оно парує
Грудку землі тер руками
И так сой плянує:

Коня юж бы запрягати
И нивку орати,
Золотистым бы ей зерном
Густо засівати.

На поляні на пишалці
Югас выграває
Свою рідну верховину
Пісеньком витає.

Понад горы лине пісня
Аж на Україну,
Завітала весна красна
В нашу Лемковину.

Юлия Курило

СПОГАД

Рідна моя Лемковино,
землю моя красна,
ты — як матір нам єдина
як та зіезда ясна.

Страшну бурю пережыли
рідны твої діти,
много горя вытерпіли
на тім білім світі.

Были войны в селах, містах
и долины смерти,
и хотіли нас фашисты
з лица землі стерти.

Але пришли в наші села
братове зо всходу
и принесли нам весело
щеця и свободу.

Многих приголубила
героїв землиця
и геройском славом вкрыла
обагрены лица.

Най ім світит сонце яснє,
най ім буде слава,
най николи не заросне
на могилах трава!

Иван Горошак

БЕРЕЗЫ, БЕРЕЗЫ...

Березы, березы білены,
Березы під вітром шумлят,
Де хлопці-бійці з Білцаревы
В боях посічены лежат.

Де біла Моравска Острава,
Полегли за волю в бою,
Штоб вільном Славянска Держава

Свобідно розквітла в маю.
Березы, березы - дівчата,
Не плачте за нами в гаю,
Бо мы лем легли одпочати
Од тяжкой службы в бою.
Мы чуєме шелест коханий
В остатню стрілецькую путь,
Дівчата з Моравской Остравы
Для нас білы ружы несут.

Федор Федак

ЛИСТ НА УКРАЇНУ

Добрый ден вам, любы діти,
Рад бы-м дуже вас видіти.
До ня чутка ту доходит,
Же ся добрі вам поводит,
Же Оксанка юж з колыскы
Бесідує по лемковскы.
Дбайте, жебы ся вам вчыла
И до школы все ходила.
Най закінчыт школы в Львові,
Но, а потім и в Києві,
Штобы любила Україну,
Як бы свою Лемковину.
Треба нарід свій любити,
Рідну землю боронити,
Штоб не знали люде війны
И жыли собі спокійно.

Стефанія Романяк

МАТЕРИ

Матусю, сумуєш за мною,
Бо в мрях ты завсе моїх,
Бо серце, сповито тугом,
Не знає без тебе утіх.

Я виджу, я виджу штоночы
В легкім дівочім сні

Ласкавы невыспаны очы,
Хорошы очы твої.

Не треба, матусю, смутитися,
Співай колысковы пісні,
Штоб нам на Україні встрі-

титися
На рідній, на нашій землі.

Иван Сардига

III. РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРЫ

ЛІТЕРАТОРЫ ЛЕМКОВИНЫ

Интересну сторінку історії лемківської культури складат огляд творчої діяльності науковців, краєзнавців и писателів, што народилися на Лемковині и внесли своєю діяльністю певний вклад в розвиток ей регіональної культури.

Впровадження християнства дало значний поштовх до розвитку материяльної и духовной культури лемків. Будують княжы замкы, монастырі и церкви, а при тому розвивається камєнарство, різба по дереві, малярство, килимарство, вышивка и ін. З часом в селах будують оздоблены церковці, а при них з'являютья церковно-приходскы школы. З них и вышли першы переписувачы церковных и світскых книг, а потім и науковці, писателі, журналісты (Про выдатнішых з них и ти буде дале мова).

Першым таким писателем, як не безпідставно твердят даякы науковці, был безіменний автор безсмертной памятки давньоруской літературы "Слово о полку Ігоревім" з кінця XII ст. Цілий ряд слів и фразеологічных высловів згаданой памятки свідчат про выкорыстаня автором лемківского діалекту. Можливо, то был князівский дружинник з околиц Сянока.

Сут даякы згадки и про переписувачів церковных книг в XIII-XVI столітях, авторів духовных вершів, в творчому доробку яких встрічаєм важны доказы походжыня їх з ріжных сел Лемковины. Найвызначнішым з них треба назвати Павла Кроснянского, відомого ученого, поета-філософа. Народился він деси при кінці XV ст. в околицях Кросна. Здобывши середню освіту приватно, поступат в Краківский університет и наполегливо опановує класичными мовами. Завдякы великым здібностям и наполегливій працы в 1500 році отримує ступень бакалара, а за 6 років — ступень магістра, потім яко професор працює на університеті.

Юж в студентскы-роки перекладає польском и руском мовами грецкых та латинських поетів, сам складат вершы и оды релігійного и світської характеру, створює до 2 тисяч елегій, панегіріків, ріжных епіграм, стрічок, переплетеных гуманістичными ідеями середньовіччя. В 1509 р. в Відню выходит збірка його творів, писаных під ріжними псевдонімами:

В чыслі кращых перекладів церковных книг на лемківский діалект выділяютья: Михаїл Сяноцкий (I пол. XVI ст.), што переложыл 4 евангеліи з болгарской мовы, Михаїл Василевич (XVI ст.) з Сянока священник, Тимофій Височанский — автор "Учительного евангелія" (1635), Стефан Рыхвалдский, автор перекладу подібной евангеліи з 1666 р.

В ряді з перекладничком лемківскы освітні діятелі 18 ст. друкуют ряд прац з історії, краєзнавства, суспільных наук в ріжных словянскых и заграничных выданнях. Значна заслуга в обороні лемків од наступу католицкой експансії належыт відомому історыку-крайознавцу Михаїлови Криницькому (1797-50-ты roky 19 ст.), священнику з с. Ганчова, пов. Горлиці, який в працы "Историческое состояние намєстничества Мушинского" (Відень, 1853) науково спростувал помылкове твердження польскых шовіністів и документально довол, што лемкы — не польскы осадники, а автохтоны рідной землі. Тоту ідею розвинул и другий патриот — священник Иван Прислопский (1831-1909) з села Камяна, повіт Грибів в розвідці "Сандецка Русь" (Львів, 1893). Интересными сут роботы з давньої історії Галичины и Лемковины "Начало истории Червоной Галицкой Руси" (Перемышль, 1887) Йосифа Щавинского (1819-1900), "Хрешеня Руси" (Львів, 1888) його брата Володимира, етнографічна розвідка "Русины-лемкы (1860 р.), Александра Торонского (1838-1901 р.) и ін.

В половині XIX ст. в літературу гриходить цілий ряд журналістів, філософів теології, науковців, што вышли з простых селянскых або священничых фамелій Лемковины и завдякы великым природным здібностям, наполегливій працы добились высокых державных и духовных становиск (Шкода, правда, што юж в тотом часы, часы кипучой діяльності російскых и українскых революционерів - демократів, тоты здібны люде не змогли спричинитися до борбы за культурний здвиг рідного народу, як Шевченко и Франко!). З любовью они описуют красу рідных сторін, намагаютья описати жытя и побыт лемків, їх минушыну и теперішніст. Але творы, написаны тяжко зрозумілым для лемків языком, друкуваны в малодоступных церковных альманахах, не знаходили дороги до серця селянина, и він жыл традициями своїх предків. Але для інтелігенції они представляли даякий інтерес.

Найінтереснішыми в літературі того періоду сут творы співця красы Карпатской Руси Юлія Ставровского (літ. псев-

Продовження на ст.4

доним Попрадов). Тоты вершы про мальовничу природу Бескидів — “На Бескиде”, рідны стороны — “Родина”, “Спиш”, дружбу славянских народів — “К моему народу”, “Страдание словян” и ін.

Активними організаторами культурно-освітньої роботи серед лемків виступають в середині 19 ст.: Александер Торонський (1838-1901), родом з с. Завадка, повіт Сянок, редактор ж. “Русский сіон”, автор “Русской читанки” (Львів, 1868) и повісти з жытя лемків “Гандзя”, многих статей з фольклору и етнографії; Миколай Малиняк (1851-1914) — автор поетичных и прозовых творів, выдаваных під псевдонімом М. Камянин — зб. “Зерна” (Перемышль, 1910 р.) циклю статей “Записки Римлянина, скеруваных протів даяких церковных порядків и ін.

З творами, написаными по-польскы, виступляють в тот час: Модест Гумецкий (1842-1899) з с. Токарня, повіт Сянок, автор збірок “Думы и думки” (1881 р.) и Фома Полянский (1796-1869), автор творів на релігійну тематику.

Новым періодом в розвитку літературы лемківських літературів zostали творы кінця 19 и початку 20 років нашого столітя. Новизна тематики и ориентация. Писателі того періоду — то, по більшости, діти селян, вихованці наших шкіл, світогляд яких формується на творах Шевченка під непосреднім ідейным впливом Франка.

Серед поетів виділяються Клавдія Алексович, Дмитро Вислоцкий, Иван Русенко, Григорий Гануляк и чудовий оригінальний лірик Богдан Ігор Антонич. Тематика їх творчости — оспівування нелегкого жытя и трудовых буднів верхівинців, красы Карпат, думы и сподівання на возеднання з єдинокровным русским, білорусским и українским народами.

Клавдія Алексович (1830-1916), родом з с. Красне, Кроснянского повіту, виступат перший раз з балладом “Пісня Ольдины” в “Зорі Галицкій яко альбум” за 1860 р. Потім виходят и оповідання и пєсы для дітей. В оповіданнях “Дві сестрички”,

“Нагорода пильности” и ін. показує пильність сельских дітей, в пєсах “Запаморочена”, “Орендар” остро виступат протів нехтувачів ріжної культуры нашого віку. В громадскім жытю активно виступлят во Львовскім товаристві рускых женщин за емансипацію жены-товарищи.

Интересным прозаіком кінце 19 ст. выступил Володимир Хиляк (псевдонім Ієронім Анонім), родом з с. Верхомлі Вєликой, Новосандецкого повіту. Працюючи довгы роки священником в сєлах Долины, Ізбы, Бортне спостережливий крайознавец вучат мову, звичаї, думы и мрії селянства и правдиво змальовує жытя горян в численних повістях и оповіданнях: “Польский патриот” (1872), “Послїдна чарка” (1800), “Щєция — не в грошах” и ін. В ряді гуморесок: “Также ювілей”, “Рыба”, “Познал свою жену”, “Заручыны на болоті” и ін. удало высміює ріжны вады духовенства и одсталой часитны селянства. Але найінтереснішом в творчім доробку писателя єст повіст про трагізм наслідства розгулу конфедератів на Лемковині “Шибеничний верх” (1883), літературно опрацувана Юліяном Тарновичом в 30-х роках н. ст.

Творы Володимира Хиляка выданы в зб. “Повісти и рассказы Ієронима Анонима” в 1887 р.

Интересными поетами-гумористами в першых десятиліттях нашого віку виступали Дмитро Вислоцкий (Ваньо Гунянка) и Иван Русенко.

Ваньо Гунянка — то представник той частини лемківской інтелігенції в краю и на еміґрації, яке в суспільнім жытю и культурнім розвитку ориєнтувалася на єдність з російским народом, його культуром и літературом и писала, здебільша діалектом з домішком русских слов.

Він народился 4. XI. 1888 р. в сєлі Лабова, повіт Новий Санч в фамелії сєлянина. З малу захопился фольклором, розповідями з історії рідного краю, старанно вчылся и пробувал складати вершованы розповіді про красу Карпат. Научаючыся в гімназії Нового Санча дописує фейлетоны в першу лемківську газету “Лемко”, а напередодни першой св. войны остає єї редактором. Выїхавши до Америки, організує серед земляків культурно-освітнє товариство Лемко-Союз, редагує газету “Лемко” потім “Карпатска Русь”, календарі діалектом, пише власны творы з жытя еміґрантів (оповідання “Агенты”, 1928), “За щастям” (1929), “В Гамериці” (1932), драматичны творы (пєсы) про тяжке жытя крайнів в Польші — “Шовтке” (1935), “Петро Павлик” (1937). Тепер в похылом віці, проживаючи на Україні виступат зо статями и спогадами з пережытого и увидженого в лемківських газетах и журналах Польші и США.

З оригінальными поетичными творами про красу рідного краю, байками про жытьовы проблемы лемків выступил поет-байкар Иван Русенко (19. I. 1890) з с. Красна, Кроснянского повіту. Вчылся и співпрацувал з Д. Вислоцким-Гунянком, майстерно ілюструючи майже всі його газеты, календарі, книжки. Велике заінтересування серед селян выкликали його патриотичны вершы “Лемковина”, “Учтєся руснакы”, “Шануйте свое”, дотепным гумором захоплювали байкы за Л. Глібовым и І. Криловым: “Собакы”, “Ссел и Соловей”, “Вовк и ягня”, “Музиканты” и ряд ін.

З интересными вершуваными драматичными творами И. Русенка “Лемківське весіля” и “Вертеп в Карпатах” до гнес виступають лемківскы артисты на сценах Америки, Канады и Польші. До остатніх років жытя неутомно трудился И. Русенко на ниві народной освіти и культуры серед крайнів на Тернопільской области, описуючы в численних творах-вершах и оповіданнях — жытя лемків-переселенців (Творы залышылися в рукописах).

Географічне положєня Лемковины, одорваної од Киевской Руси на цілы столітя, гамувало в значній мірі поширєня на Прикарпатю национальных ідей И. Котляревского, Шевченка, Франка. Сохранєня лемками давньословянских звичаїв, обрядів, елементів мовы, давноруской назвы русин, руснак и т. д. — з єдного боку, єст їх великом заслугом, але в тот же час дає підставу даякій частині лемківской інтелігенції виділяти їх в окрему групу народну.

Тото почутя яскраво проявилось під час I св. війны. Лемкы як близкы рідных встрітили солдатів царской армії, з цікавостью слухали їх чудовы розповіді про Україну, Россию, и культуру, пісні и радо співали разом чарівны балады бескидів.

З перемогом Советской влады на Україні пробуджуєся и молода Лемковина. Численны підпільны гурткы поширюють новы ідеї, наочно підкріплюючи їх творами російских и українских революционерів-демократів. За прикладом галицкых сельробівских активистів зачынат свою творчіст третя плеяда лемківських культурно-освітніх діятелів юж цілком українской ориєтації: етнографы Тарнович, Кубійович, Коковский, писателі — Филипчак, Гануляк, Антонич и ін. Правда, потім дахто з них одходит од народных традицій и скочуєся в табір націоналізму, але в период до II світової війны їх творча діяльність корыстно вплинула на пробуджєня свідомости серед лемків.

Помітну цікавіст в любителів історії рідного краю выкликали історичны повісті Иван Филипчака, родом з с. Лішня на Сянчичьїні — історика-крайознавця, засновника музею “Бойківщина” на Львовщині. Правдивы його творы-повісти: “Княгині Романова” (1927), “За Сян” (1928), “Будівничий Державы” (1935), “Іванко Бердадник” (1936), “Дмитро Дєтько”, “Бутвичі”, “Кульчицький герой Відня” та ін. правдиво змальовали героїчне минуле рідного народу, славны подвигы його крацкых сынів, вчыли любити рідну землю и боротися за сохранєня єї дивовижной красы.

Про історію Лемковины, єї самобытню культуру, розповіли в интересных нарисах на сторінках лемківской газеты “Наш Лемко” Юліян Тарнович — редактор, Франц Коковский — журналист, Ярослав Береза — новеліст, Кубійович — крайознавец в новім світлі представлено минуле лемків в “Ілюструваній історії Лемківщини” (1936), богатий фольклор в збірці легенд “Мова століть”, краса гір и народной творчости — в путівках “Верхами Лемковского Бєскиду”, “Історичні памятки в Західніх Карпатах” та ін.

Крайознавчы работы “Східними межами Лемківщини”, “Визвольні змагання Лемківщини”, як и повіст “За землю” Ф. Коковского правдиво показують спільність в розвитку матерьяльной и духовной культуры лемків з бойками и гуцулами в Галичині.

Належной увагы заслуговує творчіст поета и новеліста Григория Гануляка з с. Сиїявы, пов. Сянок. Його поетичны циклі вершів “Весняны сны”, “Вернися”, сповнены глубокою любовью до рідной природы, трудолюбивого народу, просякнуты желаньом допомочы йому в покращєню долі (оповідання “Процєс за мєджу”, “В старім краю”, и ін.). Г. Гануляк — автор кількох драматичных творів “Хлопский сын” (1910), “Щасливий чоловік” и народна драма з піснями и танцями “Соперники” (1911). Поезії ввошли в зб. “Весняні сны” (1910), оповідання в зб. “За горами, за ріками”, Кнєв, 1941 р.

Треба хоч дос поверховно повісти пару теплых слів сынівской гордості за чудєсну весняну поезію дивовижного лірика-модєрніста поезії Богдана-Ігоря Антонича (1909-1937).

Як Україну познаємо по творчости Т. Шевченка, так и голузку зелену Лемківщину — по творчости Антонича, поета весняного подыху. Жытьовий и творчий подвиг того незвычайно

обдаруваного митця новой doby в поезії 30-ох років ХХ віку — то найкращє свідочтво величєзных творчых можливостей талнтливых дітей Низкого Бєскиду, їх першых творчых здвигів на ниві лемковского одроджєня.

За творчє семилітя встигли выдати 3 збіркы поезий. Антонич мистецко піднялся до рівня Олєся, Тичины, Есеніна, Блока. Його короткє, як заря весняной звїзды, жытя — взорцовий приклад безграничной любви сына до рідной землі и знедоленого люду, в імєя яких він запалился и “напружєній працы, самоудосконалюючыся творчю розквітаючи, штобы представити зелену закутину наших земель, Лемківщину, в дивовижній красі самобытнього таланту.

Народився Богдан Ігор Антонич 5 жовтня (жовтня) 1909 року, в с. Новиця, Горлицького повіту в фамелі священника. Юж з дитинства "в горах, де ближе сонця" він "перший раз присмотрілся небу" и штоси "дивне и незнайома пробудилося" в нім, и піднялася голова и слово до уст пришли зелені", слова дивной поезії. Та то были слова материнской мовы, хоч дивны по природі своїй, та ище кострубаты з віночку літературной мовы. И стараний тесля гір зеленых шліфує іх, навчаючыся з початку в ріднім селі, потім — в польській гімназії в Сяноку, а од 1928 року — на словянськім одділі Львівського університету. Ту, в колі своїх галичан, остаточно выкристалізує він свою поетичну мову, пише ряд поезій, надхненых споминами про рідну домівку, друкуючы в журналах "Дажбог", "Студенський шлях", "Вісник" и ін. А в 1931 року выходит перша збірка поезій "Привитаня жытя", дуже прихильно встрічена публиком.

Окрилений успіхом молодой поет далі наполегливо робит над удосконаленьом мовы, оригінальностью стилю, розширеньом творчого кругозору. И юж через три роки збіркою "Три перстені" (1934) засвідчує повну зрілість — імажніста. Наступна збірка філософських поезій "Книга Лева" (1936) переконливо показала, што в літературу пришол еден з найкращых поетів новой літературы словянського світу. Та не судилося тому дивному, завчасу розквітлому таланту до глибин розвинути на барвістім поли новітньої поезії. Як тотя рання зоря над зеленым Бескидом заблис він и згаснул в буйнім розквіті 28 років. Не погас він! Миготливе світло його райдужной поезії осіяло ціле покоління послідовників на Західній Україні и Лемковині, яку він так щиро любил и оддал їй мелодіями найкращы пісні юнацкого голосу співця.

Провідном томом творчости Б. І. Антонича, як и всіх його послідовників-земляків, ест тема рідного краю. Краса гір зеленых, праца и мрії трудолюбивых дітей Низкого Бескиду правдиво змальованы в цілім ряді елегій: "Елегія про співучы двері", "Елегія про ключы од кохання", вершах "Село", "Забыта земля" "Черемхы" "Різдво" и ін.

Тоту найвеличійшу з тем гідно розвивають гнес послідовники Антонича в Польщі: Юрий Гарасимович, Иван Желем и много самодіяльных поетів з робітництва, селянства, інтелігенції, што пишут літературном українском мовом и лемківськым діалектом. То люде різного віку, фаху и освіти. Од молодых — Стефанія Романяк, Ваньо Дзядик, Павльо Стефановський до пенсіонерів Яків Дудра, Ваньо Вірх, Антонь Сисак и други, згуртуваны в літературно-мистецкім об'єднаню "Гомін" при газеті "Наше слово", што выходит в Варшаві. Всіх іх об'єднує велика любов до рідной землі верховинской, што выродила, выховала и розбудила іх творчу фантазію, до народу, мудрого и трудолюбивого, што навчыл іх жыти, трудитися и любити всьо прекрасне. А тотя неугасима любов—невичерпана силы криниця в нестриманому поступі до світлого будущего.

Новым периодом в культурнім підйомі лемків явилося творче двадцетилітє післявоєнных років на Україні (1945-1965). Ту по кількох трудных роках привычаєня и загаздуваня наполегливо взялися переселенці за культурне вышколеня и розкрытя своїх творчых талантів.

На гнешній ден майже в кожій ділянці культуры проявили себе молоды таланты переселеных лемків. Чаруют Україну співом сестры Байко з Яблониці, повіт Сянок, розносять лемківськы пісні в майстерній обробці композитора Ивана Майчика з Боска, повіт Сянок, дивуют оригінальны скульптурны портреты митців засл. діяча мистецтв Василя Одрехівського з Вільны, повіт Кросно, картины художника Петра Марковича з Чорнорік, зацікавлюют фольклорно-єтнографічны работы Ивана Красовского з Догина, повіт Кросно, поезии Стефана Гогиня з Беньовы, и много інших нетузиястів-популяризаторів народной культуры. Хоч в іх творчім доробку домінуют загальноукраїнськы проблемы, даколи пробиваються лемківськы мотивы ци то в творах, ци в шлім іх циклю.

Зокрема, то статі, різны розвідкы и збіркы материялів про народну культуру, фольклор и історичний поступ з давнины до гнешности.

Понад 10 років в Львові працює група лемківських крайознавців над об'ємистым єтнографічным нарисом "Лемковина", што охоплює всі ділянкы з історії материяльной и духовной культуры лемків од давнины до гнешніх часів.

Розділ з історії опрацює Иван Красовский з с. Дошно, пов. Кросно. На рахунку молодого дослідника історії Лемковины цілий ряд публікацій з даной теми в совітських и заграничных часописах: "Вызвольний рух на Лемковині" в XVII ст." (газ. "Наше слово" № 31-40, 1962 р.), "Лемкы" ("Вісті з України" газ. 1964 р.), нарисы про лемківськы митців Григорія Пецуха, Никифора Криницкого, дослідників Лемковины Ив. Вагилевича, Ив. Франка, репортажів про жытя лемків на Україні и т. д.

Над єтнографічними материялами працює Ірина Добрян-

ска з Сянока, колишній працівник музею "Лемковина". Відомы и "Нарисы про материяльную и духовну культуру лемків" ("Наше слово", № 1-31, 1964), статі про народне мистецтво и митців-різбарів, друкуваны на Україні и в Польщі.

Велику кількість мужнього фольклору зобрали Орест Гыжа з Высовы, пов. Горлиці, Михіл Соболевский з Устя Руского, повіт Горлиці, Иван Майчик з Боска, пов. Сянок. Частково іх записы выдрукуваны. Из захопленю встрічены українском громадскостью збіркы лемківських пісень з нотами М. Соболевского "Лемківськы співанкы" (1967 р.) и Ив. Майчика "Співаночки мої" (1968).

МОЛИТВА

Доле — мамо! Я тебе благаю:
Верни лемків до рідного краю,

Верни іх в Бескиды и Карпаты,
Не дай ім в чужині погыбати!

Там іх предкы в могылах почыли,
Там они всі божий світ узріли.

За яку провину, гірка доле,
За што ты іх тяжко так скривдила:
Нужденных, обдертых, ницых, голых
По божім світу іх пустила?

Таж они свою країну мали
И ничого чужого не брали.

Смирно, мирно в горах жыли,
Всіх любили, ничым не грішыли,

Ліс рубали и скот выпасали,
А в долинах овес засівали

И співали при всякої нагоді,
Хоц убого, але жыли в згоді.

Ци не доста зпущашся, доле,
Ци не пора ім вернути поле,

Лісы, села, рідны хыжы-стріхы,
Вляти в душу іх краплю утіхы,

Тоту страшну іх кривду направити
И за гіркы слезы наградити?

Стыд, позор, штобы славяне,
Діти єдної матере, погане

Єдны другым ділали, чынили,
Єдны другых нищыли и били.

Змилосердися, доле, над лемками
И над всіми Русинами.